

*Cei care
pleacă și
cei ce
rămân*

E L E N A
F E R R A N T E

*Cei care
pleacă și
cei ce
rămân*

R O M A N

Traducere din italiană de Cerasela Barbone

literary FICTION

INDICELE PERSONAJELOR ȘI PREZENTĂRI SUMARE ALE ÎNTÂMPLĂRILOR DIN VOLUMELE PRECEDENTE

Familia Cerullo (familia cârpaciului):

Fernando Cerullo, cizmar, tatăl Lilei. După clasele primare, nu și-a mai dat fiica la școală.

Nunzia Cerullo, mama Lilei. Alături de fiica ei, nu are suficientă autoritate s-o susțină împotriva tatălui.

Raffaella Cerullo, zisă Lina sau Lila. S-a născut în august 1944. Are șaiszeci și șase de ani când dispare din Napoli și i se pierde urma. Elevă strălucită, scrie la zece ani o poveste intitulată *La fata blu*¹. Abandonează școala după absolvirea claselor primare și învață meseria de cârpaci. Se căsătorește foarte tânără cu Stefano Carracci și administrează cu succes mai întâi mezelăria din noul cartier, apoi magazinul de pantofi din Piața Martirilor. În timpul unei vacanțe petrecute la Ischia se îndrăgostește de Nino Sarratore, pentru care își părăsește soțul. După eșecul total al conviețuirii cu Nino și nașterea fiului ei, Gennaro, Lila îl părăsește definitiv pe Stefano când află că acesta așteaptă un copil de la Ada Cappuccio. Se mută cu Enzo Scanno la San Giovanni a Teduccio și începe să muncească în fabrica de *mortadelle* a lui Bruno Soccavo.

Rino Cerullo, fratele mai mare al Lilei, cârpaci și el. Împreună cu tatăl lui, Fernando, și datorită Lilei și banilor lui Stefano Carracci, pune pe picioare fabrica de încălțăminte Cerullo. Se căsătorește cu sora lui Stefano, Pinuccia Carracci, de la care are un fiu, Ferdinando, zis Dino. Îi poartă numele primul fiu al Lilei.

Alți copii.

1 În italiană, în original: *Zâna albastră*. (N.t.)

Familia Greco (familia portarului):

Elena Greco, zisă Lenuccia sau Lenù. Născută în august 1944, e autoarea poveștii pe care o citim. Elena începe s-o scrie în momentul în care află că prietena ei din copilărie, Lina Cerullo, căreia numai ea îi spune Lila, a dispărut. După clasele primare, Elena își continuă studiile cu succes; la liceu, curajul ei și faptul că beneficiază de protecția profesoarei Galiani îi permit să scape cu capul sus dintr-o confruntare cu profesorul de religie în privința rolului Sfântului Duh. La invitația lui Nino Sarratore, de care e îndrăgostită în secret încă din fragedă copilărie, și cu ajutorul prețios al Lilei, va scrie despre această polemică într-un articol, care, însă, până la urmă, nu va fi publicat de revista cu care colaborează Nino. Studiile strălucite ale Elenei sunt încununuate atât de licența obținută la Școala Normală din Pisa, unde îl cunoaște pe Pietro Airola cu care, de altfel, se logodește, cât și de publicarea unui roman în care expune viața din cartier și experiențele adolescente trăite la Ischia.

Peppe, Gianni și Elisa, frații mai mici ai Elenei.

Tatăl, portar la primărie.

Mama, casnică. Mersul ei șchiopătat o obsedează pe Elena.

Familia Carracci (familia lui don Achille):

Don Achille Carracci, căpcăunul din povești, activ pe bursa neagră, cămătar. A fost ucis.

Maria Carracci, soția lui don Achille, mama lui Stefano, a Pinucciei și a lui Alfonso. Lucrează la mezelăria familiei.

Stefano Carracci, fiul defunctului don Achille, soțul Lilei. Administrează averea strânsă de tatăl lui și, în timp, devine un negustor de succes, grație celor două mezelării foarte prospere și magazinului de pantofi din Piața Martirilor, deschis alături de frații Solara. Nemulțumit de căsnicia tumultuoasă cu Lila, începe o relație cu Ada Cappuccio, împreună cu care va locui

după ce aceasta din urmă rămâne însărcinată și Lila se mută la San Giovanni a Teduccio.

Pinuccia, fiica lui don Achille. Lucrează mai întâi în mezelăria familiei și pe urmă în magazinul de pantofi. Se căsătorește cu fratele Lilei, Rino, și are cu el un fiu, Ferdinando, zis Dino.

Alfonso, fiul lui don Achille. E coleg de bancă cu Elena. E logodit cu Marisa Sarratore și devine responsabil de magazinul de pantofi din Piața Martirilor.

Familia Peluso (familia tâmplarului):

Alfredo Peluso, tâmplar. Comunist. Acuzat că l-a omorât pe don Achille, a fost condamnat și trimis la închisoare, unde a murit.

Giuseppina Peluso, soția lui Alfredo. Muncitoare în fabrica de tutun, e devotată copiilor și soțului deținut. La moartea acestuia, se sinucide.

Pasquale Peluso, fiul cel mare al lui Alfredo și al Giuseppinei, zidar, militant comunist. A fost primul care și-a dat seama de frumusețea Lilei și care i-a declarat iubirea. Îi detestă pe frații Solara. A fost logodit cu Ada Cappuccio.

Carmela Peluso, vrea să i se spună și Carmen. Sora lui Pasquale, e vânzătoare la mercerie, dar este repede angajată de Lila la mezelăria nouă a lui Stefano. A fost mult timp logodită cu Enzo Scanno, dar acesta o părăsește fără explicații după ce termină serviciul militar. Se logodește ulterior cu benzinarul de la șosea.

Alți copii.

Familia Cappuccio (familia văduvei nebune):

Melina, o rudă a Nunziei Cerullo, văduvă. Spală scările blocurilor din vechiul cartier. A fost amanta lui Donato Sarratore, tatăl lui Nino. Familia Sarratore a părăsit cartierul din cauza acelei relații, iar Melina aproape că și-a pierdut mințile.

Soțul Melinei, descărca lăzi în piața de fructe și legume și a murit în împrejurări neclare.

Ada Cappuccio, fiica Melinei. Când era mică o ajuta pe mama ei să spele scările. Grație Lilei, este angajată vânzătoare în mezelăria din vechiul cartier. Logodită de mult timp cu Pasquale Peluso, devine amanta lui Stefano Carracci: după ce rămâne însărcinată, va locui împreună cu el. Din relația lor se naște o fetiță, Maria.

Antonio Cappuccio, fratele ei, mecanic. A fost logodit cu Elena și e foarte gelos pe Nino Sarratore. Eventualitatea de a pleca militar îl îngrijorează la culme, dar când Elena vorbește cu frații Solara pentru a-l scuti de plecarea în armată, este profund umilit, într-atât încât pune punct relației lor. În timpul serviciului militar este afectat de o gravă cădere nervoasă și este liberat anticipat; odată întors în cartier, îmboldit de sărăcie, intră în serviciul lui Michele Solara, care, la un moment dat, îl trimite în Germania pentru o lungă și misterioasă misiune.

Alți copii.

Familia Sarratore (familia feroviarului-poet):

Donato Sarratore, feroviar, poet, jurnalist. Mare crai, a fost amantul Melinei Cappuccio. Când Elena merge în vacanță la Ischia și e oaspete în aceeași casă în care locuiește temporar familia Sarratore, e obligată să părăsească în grabă insula ca să scape de avansurile sexuale ale lui Donato. În vara următoare, însă, Elena îi cedează pe plajă, îmboldită de suferința pricinuită de relația dintre Nino și Lila. Ca să se elibereze de această experiență degradantă, Elena scrie o carte care îi va fi apoi publicată.

Lidia Sarratore, soția lui Donato.

Nino Sarratore, cel mai mare dintre cei cinci fii ai lui Donato și ai Lidiei. Își detestă tatăl. E un student foarte

strălucit și are o lungă relație secretă cu Lila, al cărei deznădămint este o foarte scurtă conviețuire după ce ea rămâne însărcinată.

Marisa Sarratore, sora lui Nino. E logodită cu Alfonso Carracci.

Pino, Clelia și Ciro Sarratore, fiii mai mici ai lui Donato și ai Lidiei.

Familia Scanno (familia vânzătorului de fructe):

Nicola Scanno, vânzător de fructe, mort de pneumonie.

Assunta Scanno, soția lui Nicola, moartă de cancer.

Enzo Scanno, fiul lui Nicola și al Assuntei, și el vânzător de fructe. Lila îl simpatizează încă din copilărie. Enzo a fost mult timp logodit cu Carmen Peluso, pe care însă o părăsește fără explicații la întoarcerea din armată, unde începe din nou să studieze și obține diploma de expert industrial ca elev particular. Când Lila se hotărăște să-l părăsească definitiv pe Stefano, îi ia în grija lui pe ea și pe fiul ei, Gennaro, și îi duce să locuiască la San Giovanni a Teduccio.

Alți copii.

Familia Solara (familia proprietarului de cafenea cu același nume):

Silvio Solara, patronul cafenelei, monarhisto-fascist, camorist implicat în negoțul ilegal din cartier. A fost împotriva înființării fabricii de încălțăminte Cerullo.

Manuela Solara, soția lui Silvio, cămătăreasă: în cartier, registrul ei roșu e foarte temut.

Marcello și Michele Solara, fiii lui Silvio și ai Manuelei. Fanfaroni și aroganți, sunt totuși iubiți de fetele din cartier, cu excepția, evident, a Lilei. Marcello se îndrăgostește de Lila, dar ea îl respinge. Michele, puțin mai tânăr decât Marcello, e mai rece, mai inteligent, mai violent. E logodit cu Gigliola, fata

cofetarului, dar, de-a lungul anilor, dezvoltă o obsesie bolnăvicioasă pentru Lila.

Familia Spagnuolo (familia cofetarului):

Domnul Spagnuolo, cofetarul cafenelei Solara.

Rosa Spagnuolo, soția cofetarului.

Gigliola Spagnuolo, fata cofetarului, logodnica lui Michele Solara.

Alți copii.

Familia Airola:

Airola, profesor de literatură greacă.

Adele, soția lui. Colaborează cu editura milaneză care publică romanul Elenei.

Mariarosa Airola, fiica cea mare, profesoară de istoria artei la Milano.

Pietro Airola, coleg de facultate cu Elena și logodnicul ei, destinat unei strălucite cariere universitare.

Profesorii:

Ferraro, învățător și bibliotecar. Învățătorul le-a premiat, când erau mici, atât pe Lila, cât și pe Elena pentru sârguința lor de cititoare.

Oliviero, învățătoare. A fost prima care și-a dat seama de potențialul Lilei și al Elenei. Lila a scris la zece ani o povestioară intitulată *La fata blu*. Povestea i-a plăcut mult Elenei, care i-a dat-o lui Oliviero s-o citească. Dar învățătoarea, enervată pentru că părinții Lilei au decis să nu-și mai lase fiica să-și continue studiile, nu s-a pronunțat niciodată în legătură cu povestea aceea. Dimpotrivă, a încetat să se ocupe de Lila și s-a concentrat numai pe reușita Elenei. Moare după o lungă boală, după ce Elena își dă licența.

Gerace, profesor de gimnaziu.

Galiani, profesoară de liceu. E o îndrumătoare foarte cultă, comunistă. Inteligența Elenei o farmecă imediat. Îi împrumută cărți, o protejează în confruntarea cu profesorul de religie, o invită acasă la o petrecere dată de fiii ei. Relațiile lor se răcesc când Nino o părăsește pe Nadia, covârșit de pasiunea pentru Lila.

Alte personaje:

Gino, fiul farmacistului. A fost primul logodnic al Elenei.

Nella Incardo, verișoara învățătoarei Oliviero. Locuiește într-o casă la Barano, Ischia, unde vara închiriază familiei Sarratore câteva camere. A găzduit-o pe Elena într-o vacanță petrecută la mare.

Armando, student la Medicină, fiul profesoarei Galiani.

Nadia, studentă, fica profesoarei Galiani și logodnica lui Nino, care o părăsește printr-o scrisoare trimisă de la Ischia atunci când se îndrăgostește de Lila.

Bruno Soccavo, prietenul lui Nino Sarratore și fiul unui industriaș bogat din San Giovanni a Teduccio. O angajează pe Lila în fabrica de *mortadelle* a familiei.

Franco Mari, student și logodnic al Elenei în primii ani de facultate.

Maturitatea

Ultima oară am văzut-o pe Lila acum cinci ani, în iarna lui 2005. Ne plimbam, dis-de-dimineată, în lungul șoselei și, cum se întâmpla deja de ani buni, nu reușeam să ne simțim în largul nostru. Vorbeam doar eu, îmi amintesc: ea fredona, saluta lume care nici măcar nu-i răspundea. În rarele ocazii în care mă întrerupea rostea numai fraze exclamative, fără nicio legătură clară cu ce spuneam eu. Se întâmplaseră, în toți anii aceia, prea multe chestii urâte, unele oribile, și, ca să regăsim calea familiarității, ar fi trebuit să ne destăinuim gânduri secrete. Dar eu nu aveam puterea de a găsi cuvintele, iar ea, care poate că avea putere, nu avea chef, nu vedea rostul.

Oricum, țineam foarte mult la ea și, când veneam la Napoli, încercam mereu să mă văd cu ea, chiar dacă, trebuie să spun, mi-era puțin teamă. Se schimbase mult. Bătrânețea, de-acum, ne biruise pe amândouă, dar în vreme ce eu mă luptam cu tendința de a mă îngrășa, ea era, în mod constant, numai piele și os. Părul scurt, pe care și-l tunde singură, era foarte alb, nu pentru că așa voia ea, ci din pură neglijență. Chipul, foarte obosit, amintea tot mai mult de cel al tatălui ei. Râdea nervos, aproape ca un șuiurat, și vorbea cu un ton prea ridicat. Gesticula încontinuu, atât de violent și de precis, încât ziceai că vrea să despice în două blocurile, strada, trecătorii, pe mine.

Ne aflam în dreptul școlii când un bărbat tânăr pe care nu-l cunoșteam ne-a depășit gâfâind și i-a spus urlând că într-un răzor de lângă biserică fusese găsit cadavrul unei femei. Ne-am grăbit spre părculeț. Lila m-a târât după ea în grupul de curioși făcându-și loc într-un mod nepolitic. Femeia zăcea pe o parte, era extraordinar de grasă și purta un impermeabil demodat de culoare verde închis. Lila a recunoscut-o imediat, eu nu însă: era prietena noastră din copilărie, Gigliola Spagnuolo, fosta soție a lui Michele Solara.

N-o mai văzusem de câțiva zeci de ani. Chipul odinioară frumos era distrus, gleznele îi deveniseră enorme. Părul, altădată șaten, era acum roșcat-aprins, lung, așa cum îl purta când era mică, dar rar și întins pe pământul de flori proaspăt arat. Doar un picior era încălțat cu un pantof scâlciat, cu toc jos; în celălalt avea o șosetă gri de lână, cu o gaură prin care îi ieșea degetul mare, iar pantoful se găsea un metru mai încolo, ca și cum ar fi zvârlit cu el într-un moment de suferință sau de mare spaimă. Am izbucnit în plâns, iar Lila m-a privit în silă.

Ne-am așezat pe o bancă în apropiere, am așteptat în tăcere ca Gigliola să fie luată de acolo. Deocamdată nu se știa ce i se întâmplase, cum murise. Ne-am retras acasă la Lila, în apartamentul vechi și mic al părinților ei, în care locuia acum cu fiul ei, Rino. Am vorbit despre prietena noastră, ea a blamat-o, viața pe care o dusesse, pretențiile, ascunzișurile. Dar acum eu eram cea care nu reușeam să ascult, mă gândeam la chipul acela din profil căzut pe pământul de flori, la părul lung și rar, la petele albicioase de pe cap. Câte persoane care crescuseră împreună cu noi nu mai erau în viață, dispărute de pe fața pământului fie din cauza bolii, fie pentru că-și măcinaseră nervii, fie pentru că sângele lor fusese vărsat. O vreme am rămas în bucătărie apatice, fără ca niciuna din noi două să strângă masa, apoi am ieșit din nou.

În acea frumoasă zi de iarnă, soarele făcea ca lucrurile să aibă o înfățișare liniștită. Cartierul vechi, spre deosebire de noi, rămăsese la fel. Rezistau casele joase și gri, curtea în care ne jucam, șoseaua, gurile negre ale tunelului și violența. Dar se schimbase peisajul din jur. Întinderea verzuie a lacurilor nu mai exista, vechea fabrică de conserve se degradase. În locul lor apăruseră scânteierile zgârie-norilor de sticlă, odinioară semnele unui viitor strălucitor în care nimeni nu crezuse niciodată. De-a lungul anilor, consemnasem toate schimbările, uneori curioasă, adeseori neatent. Când eram mică îmi imaginam că, dincolo de

cartier, Napoli oferea numai minunății. Blocul zgârie-nori al gării centrale, de exemplu, mă impresionase mult, cu decenii în urmă, prin ridicarea lui, etaj după etaj — un schelet de clădire care atunci ni se părea foarte înalt —, într-o parte a gării originale. Ce mă mai miram când treceam prin Piața Garibaldi: uite cât e de înalt, le spuneam Lilei, lui Carmen, lui Pasquale, Adei, lui Antonio, tuturor colegilor de atunci cu care mergeam spre mare, pe lângă cartierele bogate. Acolo sus, mă gândeam, locuiesc îngerii și în mod sigur se bucură de tot orașul. Cât mi-ar fi plăcut să mă cațăr, să urc până-n vârf. Era blocul zgârie-nori *al nostru*, chiar dacă se afla în afara cartierului, un lucru pe care-l vedeam crescând zi după zi. Dar lucrările se opriseră. Când mă întorceam acasă de la Pisa, blocul zgârie-nori al gării, mai mult decât simbolul unei comunități care se reînnoia, mi se părea un loc în care se cuibărea ineficiența.

În perioada aceea mi-am dat seama că nu era mare diferență între cartier și Napoli, răul aluneca dintr-o parte în alta neîntrerupt. De fiecare dată când reveneam, găseam un oraș făcut parcă tot mai mult din cocă, care nu rezista la schimbările de anotimp, la căldură, la frig și, mai ales, la furtuni. Iată, gara din Piața Garibaldi se inundase, iată, galeria din fața muzeului se dărâmasese, iată, avusese loc o alunecare de teren, curentul rămănea picat. Aveam în memorie străzi întunecate pline de pericole, trafic tot mai haotic, pavaj găurit, băltoace imense. Canalele supraîncărcate dădeau pe dinafară. Apa, mizeria, gunoaiile și bacteriile se revărsau ca lava în mare de pe colinele pline de construcții foarte noi și fragile sau erodau lumea de dedesubt. Oamenii mureau din cauza neglijenței, a corupției, a asupririi și totuși, la toate alegerile, îi aprobau cu entuziasm pe politicienii care le făceau viața insuportabilă. Cum coboram din tren, mă mișcam prudent prin locurile în care crescusem, având grijă să vorbesc mereu în dialect. Parcă voiam să spun *sunt de-a voastră, nu-mi faceți rău*.

Când am absolvit facultatea, când am scris dintr-un foc o poveste, care, în mod cu totul neașteptat, în doar câteva luni, s-a transformat într-o carte, mi s-a părut că lumea din care proveeam eu, cu tot ce conținea, se înrăutățise și mai mult. În timp ce la Pisa, la Milano mă simțeam bine, uneori chiar fericită, în orașul meu mă temeam, de fiecare dată când reveneam, că ceva neprevăzut o să mă împiedice să scap de acolo, că lucrurile pe care le dobândisem îmi vor fi luate. N-aș mai fi putut să mă duc la Pietro, cu care trebuia să mă căsătoresc în curând; aș fi fost împiedicată să intru în spațiul elegant al editurii; nu m-aș mai fi putut bucura de favorurile lui Adele, viitoarea mea soacră, o mamă cum a mea nu fusese niciodată. Deja în trecut orașul mi se păruse aglomerat, era tot o înghesuială, de la Piața Garibaldi până în Forcella, Duchesca, Lavinaio, pe Rettifilo. La sfârșitul anilor șaizeci aveam impresia că mulțimea de oameni crescuse și că intoleranța și agresivitatea se revărsau în toate direcțiile în mod necontrolat. Într-o dimineață mă dusesem până pe strada Mezzocannone, acolo unde, cu câțiva ani în urmă lucrasem ca vânzătoare într-o librărie. Mă dusesem din curiozitate, ca să revăd locul în care tridisem, mai ales să arunc o privire asupra universității, în care nu intrasem niciodată. Voiam s-o compar cu cea din Pisa, cu Școala Normală, speram chiar să dau de fiii profesoarei Galiani — Armando și Nadia — și să mă laud cu ce realizasem. Dar strada, spațiile universitare îmi dăduseră o stare de neliniște. Erau înșesate de studenți napolitani, atât din provincie, cât și din tot Sudul, tineri bine îmbrăcați, gălăgioși, siguri de sine și neciopliți, dar și dintre cei umili. Se călcau în picioare la intrări, în săli, în fața secretariatelor unde erau cozi interminabile la care adesea se iscau certuri. Trei sau patru se luaseră la bătaie din senin la câțiva pași de mine, de parcă le-ar fi fost de-ajuns să se vadă ca să ajungă la o explozie de jigniri și lovituri, o masă furioasă de bărbați care-și urla dorința nestăvilită de sânge într-un dialect pe care eu însămi făceam eforturi să-l

înțeleg. Plecasem de acolo în grabă, de parcă ceva amenințător m-ar fi atins în treacăt într-un loc pe care mi-l imaginam sigur, locuit doar de cauze bune.

În fiecare an mi se părea din ce în ce mai rău. În acel sezon ploios, orașul plesnise încă o dată, o întreagă clădire se înclinase pe o parte ca o persoană ce se sprijină de brațul ros de carii al unui vechi fotoliu și brațul cedează. Morți, răniți. Și țipete, cio-măgeli, explozive. Părea că orașul clocea în viscere o furie care nu putea ieși la suprafață și de aceea îl eroda sau erupea în pustule pline de venin împotriva tuturor: copii, adulți, bătrâni, oameni din alte orașe, americani de la NATO, turiști de toate naționalitățile, chiar napolitani. Cum putea cineva să reziste în acel loc haotic și periculos, la periferie, în centru, pe coline, la poalele muntelui Vezuviu? Ce impresie urâtă îmi făcuse San Giovanni a Teduccio, călătoria până acolo. Ce impresie urâtă îmi făcuseră fabrica în care muncea Lila și Lila însăși, Lila cu fiul mic, Lila care, într-o clădire mizerabilă, locuia cu Enzo, chiar dacă nu dormea împreună cu el. Spusese că el voia să studieze funcționarea calculatoarelor electronice și că ea încerca să-l ajute. Îmi rămăsese întipărită vocea ei care încerca să șteargă San Giovanni, salamura, mirosul fabricii, starea ei, vorbind cu prefăcută competență despre sigle de genul: Centrul de Informatică al Universității din Milano, Centrul Sovietic de Aplicație a Calculatoarelor în Științele Sociale. Voia să mă facă să cred că urma să apară în curând un astfel de centru și la Napoli. Mă gândisem: la Milano poate că da, cu siguranță în Uniunea Sovietică, dar aici nu, aici sunt nesăbuițele minții tale incontrolabile în care îl târăști și pe bietul, devotatul Enzo. Să pleci. S-o ștergi definitiv, departe de viața pe care o cunoști încă de la naștere. Să te instalezi în teritorii bine organizate unde, într-adevăr, totul era posibil. Eu mă cărasem, de fapt. Dar numai ca să descopăr, în deceniile următoare, că mă înșelasem, că era vorba de un lanț cu inele tot mai mari: cartierul amintea de oraș, orașul de Italia, Italia de

Europa, Europa de întreaga planetă. Și astăzi mai cred așa: nu cartierul e cel bolnav, nici Napoli, ci globul terestru, universul nostru sau toate universurile. Și abilitatea constă în a te ascunde și în a-ți tăinui starea reală a lucrurilor.

Am vorbit cu Lila în după-amiaza aceea, în iarna lui 2005, emfatic și voind parcă să-mi recunosc păcatele. Voiam să-i mărturisesc că înțelesese totul de mică, fără să plece niciodată din Napoli. Dar mi s-a făcut rușine aproape imediat, am simțit în cuvintele mele pesimismul țăfnos al cuiva care îmbătrânește, tonul pe care, știam asta, ea îl detesta. Într-adevăr, a zâmbit arătându-și dinții îngălbeniți într-o grimasă nervoasă și a spus:

— Faci pe deșteapta, dai sfaturi? Ce ai de gând? Vrei să scrii despre noi? Vrei să scrii despre mine?

— Nu.

— Zi adevărul.

— Ar fi prea complicat.

— Te-ai gândit la asta, însă, încă te gândești.

— Da, puțin.

— Trebuie să mă lași în pace, Lenù. Trebuie să ne lași pe toți în pace. Noi trebuie să dispărem, nu merităm nimic, nici Gigliola, nici eu, nimeni.

— Asta nu-i adevărat.

M-a scrutat cu o privire urâtă de nemulțumire. Pupilele abia i se vedeau, buzele îi erau întredeschise.

— Bine, a spus, scrie, dacă chiar vrei, scrie despre Gigliola, spune ce ai chef. Dar despre mine nu, să nu îndrăznești, promite-mi.

— N-o să scriu despre nimeni, nici despre tine.

— Vezi că sunt cu ochii pe tine.

— Da?

— Vin să-ți cotrobăi în computer, îți citesc documentele, ți le șterg.

— Ei, hai.